

KISEBBSÉGI POLITIKA

A magyar kisebbségi közösség „csehszlovák” szemmel

Olejník, Milan: Politické a spoločenské aktivity maďarskej minority v prizme štátnych orgánov a dobovej slovenskej tlače (1918-1929). Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2011., 139 p.

Az elmúlt két évtizedben több olyan tudományos munka látott napvilágot, amely a két világháború közötti Csehszlovákia belpolitikáját, s benne a magyar kisebbséget érintő folyamatokat tárta fel korábban nem kutatható levéltári források alapján. Ebbe a sorba illeszkedik Milan Olejník szlovák történész könyve, amely 2011-ben a Szlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézetének kiadásában jelent meg. A kétségtől adatgazdag kötet *A magyar kisebbség politikai és társadalmi tevékenysége az államszervek és a korabeli szlovák sajtó látószögéből (1918-1929)* címet viseli.¹

A munka öt tematikus fejezetében arról olvashatunk, hogy 12 korabeli szlovák újság (mint például a *Slovák*, a *Národné noviny*, a *Pravda* vagy a *Slovenský východ*) hasábjain, valamint a csehszlovák államszervek, többek között a kassai rendőrigazgatóság, a kassai zsupa, különféle kerületi és tartományi hivatalok egyes jelentéseiben mit írtak a korban a csehszlovákiai magyar kisebbség politikai és társadalmi életéről. Ez a szempontrendszer azért érdekes, mert ezáltal nemcsak az vizsgálható, hogy a csehszlovák állam hogyan viszonyult a magyar kisebbséghez, hanem a szlovák publicisztika magyarságképét is megismerhetjük. Fontos,

¹ A kötethez szorosán kapcsolódva az elmúlt évben egy több mint kétszáz oldalas forráskiadvány is megjelent, amely negyvenhat szlovák és cseh nyelvű levéltári forrást közöl a csehszlovákiai magyar kisebbségi pártok 1929-36 közötti tevékenységéről. Lásd Mária Ďurková – Soňa Gabzdilová – Milan Olejník (szerk.): *Maďarské politické strany (Krajsná kresťansko-socialistická strana, Maďarská národná strana na Slovensku v rokoch 1929-1936)*. Dokumenty. Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2012., 233 p.

hogy a szlovákiai magyar kisebbség történetéről minél több színvonalas munka jelenjen meg szlovák nyelven is, hiszen ezek a kiadványok elsősorban a szlovák olvasóközönség, többek között a szlovák egyetemeken tanuló diákok számára készülnek. Éppen ezért a továbbiakban a kötet struktúrájának ismertetésén túl a munkával kapcsolatos néhány észrevételemet szeretném megfogalmazni.

A könyv címében egy jól körülhatárolt témát jelölt meg a szerző, a csehszlovákiai magyar kisebbségről ír korabeli cseh és szlovák források alapján. A munkának azonban nincsen világos célkitűzése vagy legalábbis kérdésfeltevése, ezért feltételezhetően maga a forrásfeltárás motiválta leginkább a szerzőt. Ez esetben érdemes lett volna részletesen bemutatnia magát a forrásbázist, hiszen egyértelmű, hogy az általa választott szempontrendszer alapján a kisebbségi magyarság önszerveződési folyamatának csak egy bizonyos szeletét lehet megismerni. Más társadalomtudósok is foglalkoztak a témával és hasonló forrásokat tártak fel, ezért egy alapos historiográfiai áttekintésre is szükség lett volna. Olejník kötetében alapvetően olyan megállapításokat találunk, amelyekkel korábbi tudományos elemzésekben már találkoztunk. Vonatkozik ez leginkább az első két fejezetre, amely az Országos Keresztényszocialista Párt, valamint a Magyar Nemzeti Párt politikájával foglalkozik (ezek voltak a legjelentősebb magyar kisebbségi pártok a két világháború közötti Csehszlovákiában). A szerző itt láthatólag nem törekedett arra, hogy a témában létező alapvető magyar nyelvű szakirodalmat felhasználja könyve megírásához. Elsősorban Angyal Béla 2002-ben megjelent kötetének² a hiánya érthetetlen.

Annál érdekesebb a könyv második s egyben leghosszabb fejezete, melyben az „irredenta” képét és előfordulásainak kontextusát elemzi a történész. A magyar irredentizmussal valóban gyakran foglalkozott mind a korabeli szlovák nyelvű sajtó, mind a csehszlovák rendőrség. Olejník munkájából többek között azt is megtudhatjuk, hogy a magyar irredentának tartott személy vagy tevékenység egy meglehetősen tág fogalmat jelentett a korabeli Csehszlovákiában. Nemcsak a kisebbség-

² Angyal Béla: *Érdekvédelem és önszerveződés: fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2002., 347 p.

gi magyar pártokat, hanem a szlovenszkói magyar egyesületeket vagy a Magyarországon tanuló csehszlovákiai származású magyar diákokat is rendszeresen megfigyelték és ez alapján vontak le messzemenőbb következtetéseket. Az idézett dokumentumok bizonyítják, hogy bárki és bármi lehetett a magyar irredentizmus eszméjének potenciális terjesztője, egy március 15-i megemlékezés, egy magyar sportklub címere vagy akár a Rákóczi halálának 260. évfordulójáról megemlékező kassai ünnepség is. Mindemellett érdekes az is, ahogy a történész által kutatott dokumentumokban az irredenta igazi, soha meg nem alkuvó ellenségeként a cseh legionárius alakja körvonalazódik. A szerző külön kitér a Csehszlovákia területére becsempészett sajtóra, az irredenta szimbólumokra (például plakátok, térképek), az ezzel kapcsolatos rádióadásokra, a különféle megemlékezésekre és a sportéletben is felfedezhető irredentizmusra is, hiszen a csehszlovák biztonsági szervek mindezekről bőven rendelkeztek információval.

A kötet negyedik fejezetében az 1927-es Rothermer-akció szlovákiai visszhangjáról olvashatunk. Az esemény oly mértékben foglalkoztatta a korabeli cseh-szlovák és a kisebbségi magyar közvéleményt, hogy a szerző egy külön fejezetet szentelt az angol lord által javasolt határrevíziós tervek csehszlovákiai fogadtatásának.

A könyv záró fejezete a források Magyarország-képét elemzi. Ez a kép alapvetően negatív, hiszen a korabeli magyar állam szinte minden esetben Csehszlovákia stabilitásának veszélyforrásaként jelent meg a cseh és szlovák dokumentumokban.

A kötet egy három oldalas összefoglalással zárul. Olejník az 1920-as évek Csehszlovákiáját a csehek, a szlovákok és a nemzeti kisebbségek együttélésének szempontjából a kihasználatlan lehetőségek évtizedének nevezi. A szerző kiemeli ugyanakkor, hogy a centralista államvezetés ellenére a kommunisták által képviselt baloldal mellett az etnikai tényező mindvégig egy neuralgikus pont maradt az állam politikai és társadalmi fejlődésében. A magyar kisebbség nagyrésze negatívumként élte meg az államfordulatot, politikai képviseletét (ahogy a többi etnikai csoportét is) nemzetiségi és ideológiai alapon szerveződő pártok vállalták fel.

Milan Olejník munkája mindezt egy jól felépített elemzésen keresztül mutatja be, sokban árnyalva a gyakran ideálisnak vélt demok-

ratikus Csehszlovákia-képet. Benne a szlovákiai magyar kisebbség első tíz évének egyes részleteit eddig publikálatlan dokumentumok alapján ismerhetjük meg. Mindemellett a témában létező magyar szakirodalmi munkákra való hivatkozás sajnálatos módon elmaradt. A könyv, a hozzá készült forráskiadvánnyal együtt a Szlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Intézetének honlapján mindenki számára elérhető.³

Gayer Veronika

³ Lásd: <http://www.saske.sk/SVU/publikacia/>